

SPECIFICUL GÂNDIRII, ACTIVITĂȚII ȘI RESPONSABILITĂȚII SOCIALE ÎN CONTEXTUL ETICII GLOBALE

Cristina LAZARIUC

lector universitar, Universitatea Tehnică a Moldovei

Abstract: *This article addresses the issue of resources of significance and functionality of the concept of global ethics in the context of the development of global society, which is directly reflected on the thinking, activity and social responsibility of contemporary man. Today, the concepts of collective mentality and democracy must be analyzed in relation to the phenomena of globalization and technological progress, to the system of common universal principles and values, to the specifics of global citizenship and to the concepts of common interdependence and prosperity. Democracy must become a common identity, by overcoming personal, local, national and regional boundaries of collective consciousness, and shaping a new way of thinking and perceiving things, of acting and being responsible for the consequences of one's activity. All this guides our common tendency, as citizens of the planet, to face the greatest challenges facing humanity today, whose common dream remains to be - a world in which peace and respect for human dignity reign.*

Keywords: *democracy, transformative education, global issues, solidarity, global society.*

Cele mai recente perspective din domeniul discursului istoric și antropologic se referă la promovarea unei imagini novatoare și globale asupra trecutului, prezentului și viitorului, având în vedere modurile în care oamenii percep lumea înconjurătoare, cum se văd ei însăși, pe ceilalți, precum și sistemul de principii și valori în funcție de care își formează și modifică reacții, atitudini, comportamente, într-un cuvânt, paradigma mentală specifică unui anumit timp istoric,

și modul cum aceasta poate favoriza sau împiedica realizarea unei reforme menite să instaureze o *stare* socială locală, și ca efect imediat, regională și globală, de *mai bine*. Provocările, cu care se confruntă astăzi diferite regiuni ale lumii, sunt diferite ca amploare, însă nu sunt diferite ca natură. Sărăcia, șomajul, criminalitatea organizată, terorismul, problema ecologică și schimbările climatice, epidemiile globale - sunt doar o parte din problemele ce nu țin cont de frontierele naționale, care nu pot fi depășite decât prin consolidarea eforturilor tuturor națiunilor și care solicită abordări etice la nivel global.

Globalizarea, ca proces de comuniune, cooperare și conștientizare a faptului, că oamenii, trăind în societăți concrete și aparținând unor civilizații locale, totodată aparțin și unei „comunități mondiale”, prezintă în sine și o legitate determinantă în dezvoltarea societății globale. În epoca globalizării a sosit momentul să recunoaștem că viețile noastre sunt strâns interconectate și să admitem dimensiunea globală a comportamentului nostru [1], or interesele noastre sunt mai bine apărate atunci când slujim interesului întregii comunități umane. Din aceste considerente, este imperios necesar de stabilit noi relații etice la toate nivelurile societății globale, care să asigure cooperarea și bunăstarea comună. Drept rezultat, orizontul etic este extins de la un cadru local/național/regional/continental la nivel mondial, în cadrul unui proces ce implică raportarea la un sistem de valori universale, norme și concepții etice care să ofere o nouă înțelegere a lucrurilor din perspectiva responsabilității, solidarității, drepturilor și a obligațiilor. În acest context, s-a constituit un nou concept care analizează și caută soluții etice la provocările lumii contemporane, numit *etică globală*.

Din punct de vedere al conținutului, etica poate fi considerată globală atunci când justificările, valorile, principiile și normele pe care le cuprinde au o semnificație morală și acoperire la nivel mondial. Un exemplu de conținut etic global este datoria respectului reciproc, indiferent de criteriile de diferențiere umană (gen, vârstă, rasă, religie, apartenență politică, nivel de educație, situație financiară, poziție socială, funcție etc.). Respectul egal față de orice ființă umană poate fi reflectat în ajutorul acordat nemijlocit

aproapelui, necondiționat și dezinteresat, în aceeași manieră, indiferent că este un prieten, o rudă sau un străin. Or ca fundament al eticii globale pot fi stabilite două principii de bază, cu titlu de imperativ categoric:

- *Să tratăm umanitatea în persoana noastră sau a altcuiva întotdeauna ca scop și niciodată numai ca mijloc* (Kant)

- *Ce ție nu-ți place altuia nu-i face* (Confucius).

Aceste principii trebuie să fie irevocabile, norme necondiționate pentru toate sferile vieții, pentru familie, comunități, rase, națiuni și religii și să se reflecte în comportamentul tuturor oamenilor prin:

- Loialitate față de cultura non-violenței și respectul pentru orice altă formă de viață;

- Loialitate față de cultura solidarității sociale și ordinii economice echitabile;

- Loialitate față de cultura toleranței și față de adevăr;

- Loialitate față de cultura drepturilor și oportunităților egale între bărbați și femei;

Așadar, prin dimensiunea globală spre care aspiră, etica este preocupată mai mult de comunități, decât de persoane fizice, eficiența ei fiind astfel amplificată, iar principiile, normele și valorile eticii globale sunt aplicate într-un context de interconectare globală, care transcende spațiile naționale și continentale. Cu alte cuvinte, etica globală nu internaționalizează pur și simplu un set de principii, ci oferă o nouă perspectivă de identificare a soluțiilor alternative la noile dileme și provocări etice globale, pornind de la o bază comună.

Rădăcinile eticii globale rezidă din conștientizarea destinului comun, a drepturilor și intereselor umane și sociale comune, a vulnerabilității comune în fața crizelor globale ecologice, sociale, politice și din necesitatea care se impune de a găsi soluții și a acționa în baza culturii dialogului și a colaborării. Prin dialog și negocieri constante, aplicând arta compromisului și principiile etice de interacțiune umană, acoperind aspecte tot mai numeroase și implicând din ce în ce mai multe țări, promovarea păcii mondiale, ca condiție indispensabilă pentru gestionarea celorlalte probleme globale, este posibilă. Or societatea globală nu presupune doar pacea între națiuni. Ea întruchipează acea stare de spirit specială la care făcea referire

Spinoza: „Pacea înseamnă mai mult decât simpla lipsă a războiului, pacea este o virtute”. Tot acesta adăuga: pacea este „o stare de spirit, o dispoziție pentru bunăvoință, încredere și justiție”. Într-adevăr, adevărata pace există doar dacă oamenii au încrederea și certitudinea că interesele lor sunt recunoscute și reprezentate, sunt mulțumiți de sistemul lor politic și au garanția că drepturile lor fundamentale sunt respectate. Ca o comunitate de valori universale, ea reprezintă această viziune de libertate și justiție, care plasează într-o poziție centrală individul și respectarea demnității umane și care în afara democrației nu poate exista[2].

Condițiile universale de existență a societăților umane constituie marile sisteme de activitate socială. Fiecare dintre condițiile de existență ale unei societăți oarecare este, în fond, un sistem de activitate socială cu o finalitate proprie. Astfel, ansamblu proceselor prin care o populație umană se menține în viață și se reproduce generează *sistemul biosocial*; ansamblul proceselor prin care o societate își amenajează spațiul, coabitând cu alte specii în mediul natural dat, delimitează *sistemul ecologic*; ansamblul proceselor și procedeele prin care o societate produce, schimbă, consumă bunurile materiale desemnează *sistemul economic*; ansamblul proceselor prin care o societate își reglementează raporturile interne și pe cele externe prin organizarea și direcționarea acțiunilor colective constituie *sistemul politic*; ansamblu proceselor prin care se realizează transmiterea, recepționarea și prelucrarea informațiilor reprezintă *sistemul comunicațional*; ansamblul proceselor de instituire imaginară a societății prin producerea și difuzarea valorilor spirituale, simbolurilor, credințelor, codurilor științifice, etice, estetice edifică *sistemul socio-cultural*. Drept rezultat, interacțiunea marilor sisteme de activitate socială specializate dă naștere vieții sociale, și drept rezultat, societății globale ca realitate complexă, multifactuală, multiprocesuală.

Așadar, în fața numeroaselor provocări cu care se confruntă societatea contemporană, dar și perspectivelor de dezvoltare și inovare, apare necesitatea ca fiecare cetățean din fiecare țară să identifice suficientă motivație intrinsecă și/sau extrinsecă pentru a deveni receptivi și a se implica activ în procesul de transformare locală, națională și regională

care vor avea ca finalitate constituirea și consolidarea unei societăți echitabile, sustenabile și pașnice. O astfel de societate este posibil de construit doar prin eforturile comune ale țărilor care au la bază interesele majorității, valorile democratice și principiile statului de drept. Un criteriu de stabilitate și durabilitate, atât în cadrul statelor democratice consacrate, cât și în cadrul statelor democratice aflate la început de drum, îl constituie cultura politică[3], element indispensabil oricărui sistem democratic pentru a supraviețui și prospera. Este cert faptul că cultura politică nu se poate forma și dezvolta în afara mentalității și imaginarului, ele sunt cele care ne permit perceperea reprezentărilor umane, a realității în care individul există. Mentalitățile colective sunt structuri mentale manifestate prin alegeri, judecăți de valoare, forme comportamentale, structuri care sunt puternic dependente de contexte. Ele sunt modele sociale difuze, de rezolvare a unor familii de probleme sau de raportare la anumite categorii de situații. Durabilitatea lor este dată de procesele de comunicare socială ca răspuns la cerințe sociale recurente. Democrația, la rândul ei, ține de cultură, de tradiții, de norme și principii, inclusiv morale, de conștientizarea responsabilității sociale a fiecărui cetățean, de a pune în valoare un mod de a fi și de a acționa politic democratic [3]. În condițiile inter-existenței, interacțiunilor, comunicării și schimburilor de orice fel, oamenii cad de acord asupra sensurilor, semnificațiilor asupra comunității și lumii în care trăiesc. Mentalitatea devine omogenizatoare și unificatoare, contribuind esențial la transformarea societății prin acceptarea și promovarea reformelor, inovațiilor, dialogului și schimbului de bune practici inter-civilizațional.

Pentru ca toate acestea să prindă contur este necesară educația noilor generații în spiritul valorilor democratice și o presă liberă și competentă, care să contribuie la transformarea mentalităților colective pentru a le face mai deschise la schimbare-dezvoltare-progres. Este cert faptul că educația joacă un rol determinant în formarea și modelarea omului ca personalitate și cetățean global, atâta timp cât aceasta contribuie la conștientizarea de către om a rolului pe care acesta îl joacă atât la nivel de comunitate, cât și la nivel global. Problemele socio-economice, extremismul violent și lipsa încrederii

În procesele democratice sunt printre cele mai mari amenințări la adresa principiilor comune ale păcii, dreptății, democrației, respectului față de drepturile omului, libertății, egalității, toleranței și nediscriminării. În acest context, educația și formarea profesională joacă un rol determinant în procesul cultivării respectului reciproc și a valorilor fundamentale, precum și pentru încurajarea incluziunii și a egalității.

Educația centrată pe copil/elev/student, având la bază obiective de predare-învățare-evaluare bine definite, care vin să consolideze dezvoltarea cognitivă, personală și socială, a fiecărui subiect implicat, promovează și cizează, în cele din urmă, cultura unei gândiri globale. Drept rezultat copiii/elevii/studentii devin adepți ai procesului de învățare și formare continuă pe parcursul vieții, de autoperfecționare și serviciu în folosul comunității, fiind echipați cu toate calitățile și abilitățile necesare secolului XXI, cum ar fi: gândire critică, inteligență emoțională, abilități de comunicare asertivă și muncă în echipă, atât în calitate de lideri, cât și de executanți, competențe digitale, creativitate, integritate, participativitate social-politică, responsabilitate globală și moralitate. Un factor important în realizarea cu succes a acestui obiectiv îl reprezintă atât competența și profesionalismul cadrului didactic, cât și mentalitatea și comportamentul pe care acesta îl adoptă în procesul educațional. Cu alte cuvinte, numai dacă cadrul didactic/formatorul este convins de necesitatea și fezabilitatea promovării unor asemenea demersuri educaționale, va putea să convingă și pe cei pe care-i educă. Este deci nevoie de cadre didactice care să înțeleagă viitorul mers al istoriei omenirii și să cultive educația pentru acest viitor din perspectiva eticii globale.

Plus la acestea, un sistem de învățământ centrat pe educarea cetățeanului global favorizează învățarea reciprocă și responsabilizează în aceeași măsură, atât cadrele didactice, cât și tineretul studios, determinându-i să devină mai hotărâți, mai perseverenți și mai competenți în realizarea reformelor, menite să genereze o stare socială de mai bine. Educația pentru cetățenie, în special, devine o temă cheie în multe sisteme de educație, având scopul de a-i sprijini pe tineri să devină cetățeni activi, informați și

responsabili, care sunt dispuși și capabili să-și asume responsabilitatea pentru ei înșiși, pentru comunitățile lor și pentru viitorul planetei. Înțelegerea și soluționarea problemelor comune ce afectează întreaga umanitate pornește de la conștientizarea necesității promovării și implementării unui nou tip de educație - educația pentru o societate globală. Aceasta trebuie să meargă paralel și să contribuie printr-un ansamblu coerent și armonizat de acțiuni la atingerea obiectivelor celorlalte noi educații, cum ar fi: educația interculturală, educația pentru pace, educația pentru democrație, educația pentru mass-media, educația ecologică. Numai în acest mod poate fi produs un impact major asupra formării dimensiunii internaționale a omului, mai exact a unei disponibilități reale în a-l înțelege, respecta și susține pe semenul său, indiferent de spațiul geografic, etnic, religios, economic în care acesta locuiește.

Educarea întregii populații trebuie privită la nivel național ca imperativ categoric în promovarea și fezabilitatea proiectului unei societăți globale care va putea răspunde nevoilor anticipate ale viitorului, doar prin solidarizare și responsabilizare, interdependență și cooperare. Acest mecanism complex este lansat, atât prin educarea și dezvoltarea unei înțelegeri profunde a locului și rolului pe care fiecare cetățean îl joacă la nivel local, național și mondial, cât și prin conștientizarea și sensibilizarea fiecăruia în raport cu problemele globale, care interconectează ființele umane cu întregul ecosistem. În acest sens, procesul educațional trebuie să promoveze învățarea transformativă [6] prin care oricine poate reflecta în mod critic asupra propriilor poziții, atitudini, acțiuni și experiențe legate de trecut, poate pune la îndoială credințele și modul obișnuit de gândire, poate căuta și identifica alternative și, drept rezultat, poate schimba sistemul de referință pentru un nou mod de a gândi și a percepe lucrurile, de a acționa și a fi responsabil de consecințele propriei activități.

Formarea atitudinilor, aptitudinilor și cunoștințelor necesare descoperirii pas cu pas a celuilalt, a înțelegerii diversității rasei umane și a necesității conștientizării similitudinilor dintre oameni și a interdependențelor acestora devin obiective specifice integrării la cerințele societății globale. Desigur foarte importante rămân efortul și capacitatea de a te cunoaște pe tine însuși, ca o condiție determinantă

în procesul de cunoaștere a celuilalt și în încercarea de a privi lumea din perspectiva acestuia. Cu alte cuvinte, interpretarea și înțelegerea semnificațiilor reacțiilor celuilalt, ca rezultat al cultivării toleranței, empatiei și altruismului, devine o cale eficientă pentru a preîntâmpina sau soluționa conflictele interpersonale și, ulterior, și a celor internaționale.

Așadar, dincolo de națiunea din care facem parte, dincolo de continentul unde trăim, suntem cu toții parte a aceleiași umanități, a cărei vis comun este să trăiască într-o lume în care domnește pacea și respectul demnității umane. Acest lucru este posibil doar identificând o modalitate unică de a ne conecta valorile și interesele atât de strâns, încât războiul să devină practic imposibil. Materializarea acestui vis al umanității depinde în mare parte de atingerea a trei obiective fundamentale:

1. conștientizarea interdependenței om-om, om-societate, om-natură, local-regional-global,
2. tendința spre asigurarea prosperității reciproce
3. promovarea principiilor și valorilor eticii globale, care își confirmă funcționalitatea dacă aplicarea lor se realizează în domenii majore, cu acoperire mondială: etica mediului pentru problemele generate de poluare; etica drepturilor, etica politică, etica afacerilor ca răspuns la globalizarea economiei și a pieței financiare, etica medicală și mai ales bio-etica umană ca răspuns la dilemele generate de noile descoperiri ale științei și biotehnologiei [7], etica mass-media în contextul dezvoltării tehnologiei informațiilor și în mod deosebit a internetului. Toate acestea trebuie să ghideze fiecare acțiune în dorința comună de a depăși cele mai mari provocări cu care umanitatea se confruntă actualmente: foamea și sărăcia în lume; situația pandemică, problema ecologică și climatică, degenerarea morală a vieții publice și private; degradarea sistemelor democratice; și pericolul unor noi războaie între civilizații.

Așadar astăzi, democrația reprezintă o valoare universală, care nu aparține unei singure țări sau regiuni. În fața provocărilor noului mileniu, conceptul de democrație nu mai poate rămâne în limitele stricte ale statului-națiune, iar valorile, principiile și chiar practicile sale dobândesc, deseori, dimensiuni globale. Promovarea democrației

nu mai reprezintă o temă doar de interes local sau național. Promovarea democrației a devenit astăzi un obiectiv, o activitate și o responsabilitate comună a tuturor statelor la nivel global și un mod de gândire, un model de acțiune și o responsabilitate personală a fiecărui cetățean. Cu alte cuvinte, nu doar oamenii au nevoie de democrație, dar și democrația de oameni.

Totuși, deși astăzi asistăm împreună la un proces intens de globalizare a piețelor, din păcate nu atestăm un proces la fel de intens în raport cu instituțiile democratice. Unii politicienii încă se limitează doar la politica locală, doar la soluționarea problemelor interne, într-un cerc redus de persoane, fără a lua în calcul opinia majorității care rămâne cu potențialul democratic nevalorificat. Alții, și mai grav, fiind protejați de grupuri de interese, utilizează pârgurile puterii pentru a-și maximiza bogăția și camufla ilegalitățile [5]. Drept rezultat, nu e surprinzător că mulți lideri politici, și-au pierdut credibilitatea în fața oamenilor, care au început tot mai frecvent să se opună practicilor nedemocratice prin mobilizare colectivă și reprezentare asociativă. Protestele care s-au perindat de-a lungul ultimilor ani în diverse țări sunt o dovadă a nemulțumirii sociale și indică o trezire și o consolidare treptată a conștiinței civice a cetățenilor din statele unde abuzurile și derapajele democratice sunt la ordinea zilei. Protestele sunt, astfel, expresia unei luări de poziție a cetățenilor împotriva corupției, a clasei politice deficitare și a proastei guvernări, care erodează orice democrație fragilă și economia de piață a unei țări, ceea ce afectează stabilitatea și bunăstarea întregului sistem global.

Pentru a evita acest lucru trebuie să depășim granițele comunității locale și naționale și să ne identificăm ca cetățeni ai unei comunități democratice globale, care împărtășesc valori universale și interacționează în baza unor principii universale valabile, precum toleranța, respectul și colaborarea prin parteneriate solide ce rezultă în produse și servicii de utilitate comună, în creativitate, inovație, dezvoltare personală și comunitară. Astăzi, identitatea noastră comună trebuie să devină democrația, unde educarea se face prin participare și unde participarea generează încredere și solidaritate, în așa mod depășind vulnerabilitățile și consolidând o democrație stabilă. Astăzi, trebuie să depășim limitele unei conștiințe naționale și să ne identificăm, în calitate de cetățeni ai planetei,

ca membrii unei singure familii, unite în jurul unui obiectiv comun, potrivit căruia este necesar un dialog larg și multisectorial, în vederea eliminării conflictelor și asigurării unei păci durabile, bazate pe principiile inseparabile ale solidarității și responsabilității internaționale.

Așadar, globalizarea scoate în evidență dimensiunile, urgența și caracterul interdependent al problemelor cu care se confruntă comunitatea internațională, faptul că acest proces este ireversibil și impune reacții globale la a căror rezolvare este chemat să-și aducă contribuția fiecare locuitor al planetei. Individualizarea tot mai puternică, obligarea individului să-și asume noi roluri și identități, să le schimbe în funcție de oportunități și interese, generează o competiție acerbă, noi provocări și dileme, schimbări majore de personalitate, cu efect imediat în planul vieții personale și al relațiilor cu cei din jur, cu grupurile, comunitățile și instituțiile noii modernități. În același timp, dezvoltarea explozivă a științei și tehnologiilor de vârf în această societate globală fluidă, extinderea și dezvoltarea pieței la un nivel nemaiîntâlnit în istorie, având la bază interese specifice puternice, corporatiste și transnaționale, determină apariția nu doar a unei competiții sufocante, atât la nivel individual cât și la nivel organizațional, ci și în numeroase și grave situații conflictuale.

În cadrul acestei reacții globale, învățământul și educația devin principalii responsabili în a forma oameni în măsură să facă față acum și în viitor acestor probleme. Astfel, pentru a conștientiza și a ne asuma responsabilitățile care ne revin în calitate de membri ai unei societăți globale, dar și pentru a ne simți încurajați să participăm activ la modelarea societății în ansamblu, avem nevoie de oportunități de învățare care să promoveze competențele (dobândirea de cunoștințe, deprinderi, valori, atitudini), și drept rezultat să asigure modelarea mentalității colective, atât de necesare unui cetățean global bine informat și cu gândire critică globală. În acest sens, fiecare cetățean trebuie să gândească și să acționeze decisiv, să întrețină un dialog constructiv unii cu alții, bazat pe respect reciproc, și să-și aprofundeze cunoștințele despre ei înșiși și despre lumea în care trăiesc, pentru a fi

mai buni, mai receptivi și mai responsabili și a face lumea mai bună și durabilă.

În acest sens, în contextul eticii globale, pe de o parte, omul trebuie considerat drept cea mai mare valoare a societății planetare, a cărei demnitate trebuie respectată și promovată prin crearea condițiilor necesare dezvoltării ființei umane în calitate de:

- personalitate liberă și multilateral dezvoltată;
- specialist și profesionist cu condiții de muncă prielnice formării sale continue;
- identitate, nesupusă riscului depersonalizării;
- cetățean care participă activ în viața social-politică la nivel național și global, în condiții non-discriminatorii, de echitate și șanse egale;

- ca persoană responsabilă care contribuie la stabilirea unor relații armonioase dintre om, natură și societate, atât la nivel local, cât și global. Personalitatea ecologică a omului contemporan ar trebui să fie, în calitate de subiect al acțiunilor de protecție și conservare a mediului, cea care își controlează și adaptează de bună voie activitățile proprii corespunzător cerințelor, standardelor ecologice contemporane, cea care conștientizează problemele de mediu, fiind capabilă să găsească soluțiile potrivite, să elaboreze proiecte și să ia decizii adecvate în privința implementării acestora, să exprime atitudini critice atât în aprecierile propriilor fapte, cât și ale semenilor, să fie capabilă de autoeducație și perfecționare continuă în domeniul ecologic.

Pe de altă parte, omul trebuie considerat posesor al cetățeniei globale care implică următoarele responsabilități:

- de a contribui la binele și prosperitatea comună;
- de a prevedea impactul acțiunilor sale asupra securității și binelui celorlalți și asupra naturii;
- de a promova echitate și tratament non-discriminatoriu în raport cu ceilalți oameni,
- de a proteja interesele generațiilor viitoare prin dezvoltarea și conservarea bunurilor globale;
- de a respecta moștenirea culturală și intelectuală a omenirii și de a contribui la diversificarea acesteia,

- de a fi participant activ la guvernare, la promovarea și implementarea reformelor sociale și soluționarea problemelor societății globale.

Este cert faptul că democrațiile au devenit vulnerabile, iar aceste vulnerabilități vor putea fi depășite doar atunci, când guvernanții vor valorifica potențialul celor guvernați, iar cei guvernați vor începe din nou să delibereze, să acționeze și să-și asume responsabilități pentru soluționarea problemelor globale, începând cu nivelul local. Atâta timp cât fiecare stat democratic va conștientiza atât pericolele ce pasc stabilitatea propriei democrații, cât și amenințările la adresa democrației și păcii globale și va da dovadă, prin cetățenii săi, de implicarea activă și loialitate în sprijinul valorilor general-umane și principiilor democratice comune, atâta timp «guvernarea oamenilor, de către oameni și pentru oameni» va face față noilor provocări. Toți cei care participă în actualul schimb global de idei, fie că comunică față în față sau în mediul virtual, toți cei care luptă cot la cot împotriva nedreptății și inegalității, corupției și traficului de influență, discriminării și abuzului în relația om-om, om-societate și om-natură, împotriva gândirii dogmatice și violenței fizice sunt cei care vor apăra democrația, pacea și stabilitatea de pericolele ce le pasc, promovând în schimb empatia și toleranța, gândirea critică și independentă, demnitatea umană și drepturile omului, prosperitatea și securitatea comună și, nu în cele din urmă, armonia om-univers.

Referințe bibliografice :

Cărți

1. DALAI LAMA. *Dincolo de religie. Etică pentru o lume mai bună*. Lifestyle Publishing, 2017. ISBN ePUB: 978-606-789-102-7.
2. TOCQUEVILLE, A. *Despre democrație în America*. București: Humanitas, 2017. ISBN 978-973-50-5734-3.
3. ALMOND G. A., VERBA, S. *Cultura civică. Atitudini politice și democrație în 5 națiuni*. Du Style, 1996. ISBN: 973-97309-0-6.

Articole:

4. ЛАЗАРЮК, К. В. *Коллективный менталитет и переосмысление современной демократии*/ Материалы XVIII Международной научно-технической конференции./ – Рязань:

Ряз. ин-т (филиал) Моск. пол. ун-та, –2020. – 604 с., ISBN 978-5-00050-034-7

5. CEAGLEI, C. “*Machiavellismul ca model de comportament al otului politic în contextul transformărilor democratice din spațiul postcomunist*” // MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). nr.3 (LIV) - Chișinău: USM, AMSP, 2011, pag. 7 – 22;

Surse internet

6. Global How? Facilitarea educației globale. [online] [citat 14 iunie 2020] Disponibil pe Internet:

<https://www.edu.ro/sites/default/files/Global%20how%20-%20Facilitarea%20educatiei%20globale.pdf>

7. EȘANU, A. *De la o etică globală la bioetică globală*. [online] [citat 20 iunie 2020] Disponibil pe Internet:

https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/73.De%20la%20o%20etica%20globala%20la%20o%20bioetica%20globala.pdf